

_ _ betecknar fetstil

"SVÅRT HANDLA ETISKT RÄTT"

(Kolumn ÅU 25.6.98)

Lars Hertzberg

I ÅU 13.6 fanns en intervju med _Aapo Kaisti_, under rubriken 'Svårt handla etiskt rätt'. Kaisti är ekonomichef vid Åbo och S:t Karins kyrkliga samfällighet, och han redogjorde för de principer kyrkan följer när det gäller aktieplaceringar.

'Vi följer noga med vad de bolag vi har aktier i har för verksamhet, och ställer höga krav på att de inte gör något som kan anses vara olämpligt', säger han enligt intervjun. Bl.a. måste UPM-Kymmene ha klarat granskningen, för där har kyrkan sin största aktiepost vid sidan av Nokia. Tydligt uppfyller bolagets kontakter i Indonesien högt ställda krav. 'Innan man säger att något är omoraliskt måste man veta mera om de[t]. Inte bara det som står i tidningarna.' Vi får inte veta på vilket sätt tidningarna har rapporterat fel i fallet UPM-Kymmene. Är det alltså _inte_ sant att bolaget lerat sig med en av världens mest korrupta diktaturer? Vilka oberoende källor har man utnyttjat? (Att bara ignorera det som står i tidningarna är inte heller en ofelbar metod att nå sanningen.) Det hade varit intressant att få situationen närmare belyst, av en part som noga följt med bolagets verksamhet.

I själva verket har kyrkan en enda gång sålt sina aktier av s.k. etiska skäl. Man sålde kyrkans Partekaktier, eftersom Partek handlade med Sydafrika och världsopinionen krävde att Sydafrika skulle bojkottas. Fast strängt taget byggde inte heller det beslutet på etiska skäl, utan på en önskan att rätta sig efter världsopinionen. Ändå låter Aapo Kaisti förstå att beslutet kanske var förhastat: 'Bara några månader efter att vi sålt var Parteks aktier mycket mer värda.' Det är fint att ställa höga krav, men man ska inte vara alltför snabb med att tillämpa dem i praktiken.

*

Givetvis måste en ekonomichef handskas ansvarsfullt med kyrkans ekonomi. I det finns det en egen etik. Å andra sidan har han ansvar för att kyrkans anseende inte slumpas bort i jakten på dividender. Kyrkan representerar ett andligt ledarskap för många människor i vårt land, och de skulle känna sig vilsna om de fick för sig att kyrkan

fungerar lika cyniskt som vilken börsspekulant som helst. Kyrkan kan varken tillåta sig att fungera korrupt eller att _framstå_ som korrupt i allmänhetens ögon.

Jag kan inte bedöma om de beslut Kaisti redogör för varit berättigade eller inte. Men den retorik han använder (sådan den återges i intervjun) oroar mig. Det är inte bara det att han inte tycks vilja dra någon gräns mellan vad som _anses_ vara orätt och vad som _är_ orätt. Framför allt gäller det hans tankar om att det är svårt att handla rätt.

Förvisso vet vi alla att det kan vara svårt att göra det rätta ibland, även när vi vet vad vi borde göra. Vi har inte det mod eller den själsstyrka som behövs. Paulus klagar: 'det goda jag vill gör jag inte, men det onda jag inte vill det gör jag' (Rom. 7: 15). Men det är knappast det Kaisti menar.

Det kan ofta också vara svårt att handla rätt därför att våra kunskaper är bristfälliga. Vi litade på vår samarbetspartner, och han visade sig vara en bedragare. Vi satsade på vete, men skörden slog fel. Att handla under osäkerhet hör till människans predikament. Men detta är inte en etisk svårighet: så länge jag handlar efter bästa förstånd (och inte ignorerar alla ovälkomna nyheter), så har ingen något att förebrå mig om det går fel. Det är knappast heller det Kaisti avser med att det är svårt att handla rätt.

Vad Kaisti vill säga, så förefaller det, är att det är svårt att veta vad som är tillåtet och vad som är förbjudet. Det som spökar i bakgrunden verkar vara en föreställning om moralen som en uppsättning förbud. Många tänker idag på moralen på det sättet. Att kunna veta vad som är tillåtet och vad som är förbjudet är ett verkligt konststycke, menar de. Helst bör det hänskjutas till experterna. Enligt Kaisti blir problemen i hans yrkesutövning lättare när man väl lyckats formulera en uppsättning regler för kyrkans placeringsverksamhet.

*

I själva verket har moral inte så mycket med tillåtelser och förbud att göra. Moralens grundfråga är inte 'vad _får man_ göra?' utan 'vem _vill du_ vara?' Den frågan kan ingen annan besvara för din räkning. Den enda domare du måste rätta dig efter är du själv. Allt annat är undanflykter. Ditt samvete är kanske bristfälligt, men det är det bästa du har.

Ingenting är å andra sidan bekvämare än en moral som består av förbud. Det innebär nämligen, att allting som inte är förbjudet är tillåtet. Jag slipper reflektera över vad jag gör, så länge jag inte överträder några förbud. Samvetet kan ta semester.

Detta var klart för kristendomens instiftare. När en lagklok frågar honom hur han ska vinna evigt liv svarar han inte genom räkna upp vad man får och inte får göra. Han ska älska sin nästa som sig själv, men Jesus talar inte om för honom vem som är hans nästa. I stället berättar han en liknelse som blivit sinnebilden för den kristna moralen, liknelsen om den barmhärtige samariten, och frågar till slut den lagkloka vem som visade sig vara den rånade mannens nästa. Den lagkloka måste erkänna att det inte var prästen eller leviten, de som gick förbi utan att hjälpa, utan den föraktade utlänningen, mannen från Samarien.

Är tibetanerna vår nästa? Är folket i Östra Timor vår nästa? Är kosovoalbanerna det? Om vi vet vem som är vår nästa så vet vi också vem som inte är vår nästa, vem vi har lov att strunta i. Men ingen kan tala om för mig vem som är min nästa. Det kan bara jag tala om för mig själv.